

KEYNESISMUL: INTERVENȚIONISM ȘI CRIZE ECONOMICE

LECT. UNIV. DR. COSMIN MOSORA
CENTRUL PENTRU ECONOMIE ȘI LIBERTATE - ECOL
BUCUREȘTI, ROMÂNIA
mosora_cosmin@yahoo.com

ABSTRACT

Pentru statele democratice comportamentul tipic al ultimelor decenii a fost și este legat de binomul aparent de neseeparat impozite – cheltuieli. Atitudinea caracteristică este de a cheltui bani pe programe vrednice sau, de cele mai multe ori, nevrednice, indiferent dacă veniturile care ar trebui generate de respectivele cheltuieli se mai concretizează sau nu. Pentru majoritatea acestor state, creșterea cheltuielilor publice a dus la acumularea accelerată a datoriei publice.

În teoria economică clasică deficitul public este considerat a fi periculos întrucât reprezintă calea sigură spre ruinare economică. Teoria keynesistă a înlăturat brutal aceste temeri ascunzându-le abil în spatele pretinselor beneficii generalizate la nivelul întregii economii. Economisții secolului XX au deprins această „scamatorie” și au promovat pe scară largă iluzia bunăstării prin mutarea banilor publici dintr-un buzunar în altul, prin intermediul sistemului de impozitare. Finalitatea acestui experiment eșuat se vede foarte clar în zilele noastre: ponderea venitului național absorbit de cheltuielile guvernamentale a crescut încontinuu în ultimele decenii.

Asemenea țărilor cu economii capitaliste, gândirea economică românească postdecembristă a acceptat pe scară largă teoriile keynesiste care promovau intervenționismul pe baza unor argumente aparent științifice. În ciuda eșecurilor repetate, demonstrate științific și empiric, teoriile keynesiste sunt considerate în continuare soluția sigură a depășirii crizelor economice. Această convingere a fost alimentată și de explicațiile (keynesiste) oferite crizei economice actuale. Așa se face că gândirea economică românească actuală abundă în contribuții de sorginte keynesistă care insistă asupra efectelor benefice ale creșterii cheltuielilor guvernamentale în economie.

1. INTRODUCERE

Cu toate că ideile lui Keynes continuă să influențeze aproape toate aspectele vieții economice, în articolul de față se va analiza cum aceste idei influențează politicile bugetare ale statului.

De la bun început trebuie precizat că atunci când vorbim de keynesism ne referim la John Maynard Keynes și la cartea lui „The General Theory of Employment, Interest, and Money”. Pentru o mai bună înțelegere a analizei care urmează, câteva precizări despre Keynes sunt necesare. Astfel, după spusele lui Hayek (1972) „Keynes nu a fost un economist teoretic extrem de instruit sau foarte sofisticat. El a început de la un nivel mai degrabă elementar al teoriei economice marshalliene și al contribuțiilor lui Walras și Pareto; austriecii și suedezi reprezentau pentru el un teritoriu aproape neexplorat”. Keynes (1971) însuși recunoaște că au existat lacune în pregătirea sa: „în limba germană pot să înțeleg deplin doar ceea ce știu deja! – astfel încât este posibil ca ideile noi să-mi rămână necunoscute datorită dificultăților limbii.”

2. DEFICITELE BUGETARE ȘI DATORIA PUBLICĂ ÎN VIZIUNEA KEYNESIENILOR

Atunci când statul se împrumută este de presupus ca acesta o face pentru a finanța cheltuielile publice. Odată ce a luat decizia de a cheltui fonduri publice singura necunoscută rămasă rămâne modul de finanțare a acestor cheltuieli (Buchanan și Wagner, 1977).

Atât pentru o familie, cât și pentru stat există norme de responsabilitate fiscală. Recurgerea la împrumut ar trebui limitată la situații extraordinare sau pentru cheltuieli de infrastructură. În ambele situații împrumutul ar trebui însoțit de un plan concret de returnare. Când împrumutul apare ca urmare

a unei investiții necesare creării de capital, returnarea ar trebui să coincidă cu perioada de productivitate a activelor create. Asemenea considerente permit separarea deficitului curent de datoria publică, deoarece atât tipurile de finanțare cât și tipurile de cheltuieli guvernamentale diferă.

Chiar dacă aceste reguli minimale ale contractării de împrumuturi sunt clare, atunci când vine vorba de împrumuturile făcute de stat, pericolul iresponsabilității este mult mai ridicat decât în situația familiilor sau firmelor private. Din acest motiv, constrângerile vizavi de datoria publică ar trebui să fie mai mari în comparație cu cele pentru datoria privată. Diferențele reies din modul de îndatorare. Dacă un individ se împrumută, el își asumă o răspundere personală. Creditorul va avea o creanță asupra celui care se împrumută, iar debitorul nu poate transfera așa ușor răspunderea altora. Dacă cel ce se împrumută intră sub o formă sau alta în incapacitate de plată, creditorul va avea o creanță asupra averii acestuia.

Spre deosebire de situația de mai sus, atunci când statul se împrumută, cetățeanului individual nu îi este atribuită o cotă specifică și determinată a răspunderii fiscale pe care datoria publică o implică (Mises, 1998). Chiar dacă individul știe că întreaga comunitate are o astfel de datorie, asupra proprietății lui nu există o creanță concretă. Obligațiile existente sunt percepute ca fiind, mai degrabă, ale clasei politice decât ale membrilor comunității.

Prin urmare, presiunile exercitate asupra factorilor de decizie guvernamentali pentru a limita împrumuturile statului nu pot fi comparate cu cele pe care împrumutatul privat le-ar include în propriile sale calcule. Lipsa relativă a constrângerilor publice sau electorale ar putea duce politicienii aleși, cei care în mod explicit iau decizia de a cheltuieli, de a impozita, și de a împrumuta, să împrumute chiar și atunci când condițiile necesare unei datorii făcute pe baze responsabile nu sunt prezente. Conform teoriei clasice, în lipsa unor astfel de constrângeri, datoria publică va crește cumulativ, fără să fie însoțită de valori comparabile ale activelor publice acumulate, urmând să ipotecheze veniturile viitoare ale membrilor productivi ai comunității respective. Astfel, noile generații de contribuabili se vor confrunta cu poveri fiscale care se datorează exclusiv apetitului de a cheltui al înaintașilor lor. Însă, dacă factorii de decizie acționează conștienți de faptul că o creștere a datoriilor determină un decalaj în timp între cost și cheltuieli, atunci apare o anumită limită a comportamentului iresponsabil, un efect important de inhibare. În acest context se poate face delimitarea dintre teoria clasică și teoria keynesiană. Aceasta din urmă fiind cea care neagă că finanțarea datoriilor ar duce la un decalaj intertemporal între sarcinile realizate și costul cheltuielilor. Existența unor oportunități pentru imoralitate politică este considerată ca fiind imposibilă, neexistând, în mod necesar, consecințe negative pentru viitorii contribuabili (Buchanan și Wagner, 1977).

3. CRITICA TEORIEI ECONOMICE KEYNESIENE

Crearea deliberată a deficitelor bugetare - adică tocmai o decizie explicită de a cheltui și nu de a impozita - este caracteristica politicii keynesiene care s-a îndepărtat cel mai mult de normele teoriei clasice și de responsabilitatea fiscală. Astfel, alternativa keynesiană susține că pentru a crește cererea agregată, cheltuielile totale trebuie să fie majorate, iar acest lucru poate fi realizat prin evitarea costurilor private care ar apărea de pe urma creșterii impozitării. Cheltuielile nete trebuie suplimentate, iar crearea de deficite bugetare oferă, aparent, singura modalitate a unei țări de a ieși din stagnare economică.

Keynesiștii contestă raționamentul datorie-povară al teoriei clasice a finanțelor publice, deoarece în ipotezele modelului keynesian (și aici ne referim în special la premiza cererii insuficiente), costul de oportunitate al cheltuielilor guvernamentale suplimentare este zero (De Soto, 2010). Așadar, rezultă în mod direct că emisiunea de bani pentru a finanța respectivul deficit nu implică niciun cost net; nu există niciun pericol al inflației. Prin urmare, în absența unor constrângeri politico-instituționale, pachetul ideal al politicii keynesiene de evadare din astfel de situații economice este crearea explicită a deficitelor bugetare, împreună cu finanțarea acestora prin emisiunea de bani (aici ne referim în special la cazul SUA).

Într-un asemenea context, aparent, a recurge la îndatorarea publică devine o opțiune secundară deoarece statul are ca alternativă tipărirea de bani la costuri reale neglijabile și la o rată de dobândă egală cu zero. Indiferent de momentul în timp al rambursării datoriei publice, nu există nici un argument viabil pentru împrumuturi publice în vederea stimulării unei cereri deficitare. Aici, din dorința de a susține acest aspect, teoria keynesiană a căzut în propria sa capcană. Deoarece au presupus nejustificat că deficitele urmau să fie finanțate prin împrumuturi publice, mai degrabă decât prin

emisiunea de bani, susținătorii keynesismului au vrut să mute atenția de la sensibilă problemă care privește decalajul temporal între momentul cheltuielilor și momentul rambursării. Pentru a realiza acest lucru, au reluat într-o formă sofisticată distincția între normele de integritate financiară privată, cu caracter personal, și cele pentru responsabilitate financiară publică, guvernamentală. Astfel, un buget echilibrat contează pentru o persoană sau familie dar nu contează pentru guvern. Împrumutul pentru un individ oferă un mijloc de a amâna plata, de a evita costurile cheltuielilor curente. Cu toate acestea, pentru guvern, nu a existat nici un astfel de transfer temporal. Acest transfer al costurilor sau al cheltuielilor în timp a fost considerat a fi imposibil, deoarece statul a inclus și include toți membrii comunității și, atât timp cât datoria este deținută din interior, „suntem datori față de noi înșine.” Keynes (1970) susține că debitorii și creditorii se contrabalansează, se anulează reciproc. „Noi trebuie, într-adevăr, să luăm în calcul crearea și rambursarea datoriilor (inclusiv modificările cantității de credit sau de bani); dar, din moment ce, pentru comunitate ca întreg, creșterea sau scăderea poziției creditoare agregate este întotdeauna la egalitate perfectă cu creșterea sau scăderea poziției debitoare agregate, această dificultate dispare”. Prin urmare, în context macroeconomic, societatea nu ar putea fi „datoare” la fel ca în situația în care o persoană, o familie, o firmă, sau chiar un guvern central care au împrumutat de la străini s-ar putea găsi.

Acest argument a fost înșelător de atractiv. A făcut mult pentru a elimina vina de iresponsabilitate fiscală pe care statul o avea din poziția de creator de deficit (Buchanan și Wagner, 1977).

4. CONCLUZII

Publicarea în limba română a lucrării lui Keynes a avut un impact major asupra gândirii economice, ideile keynesiste regăsindu-se frecvent în politicile economice adoptate. Însă, atât în România cât și pretutindeni, teoria keynesistă a eșuat în a aduce alternativele de politică până la nivelul de alegeri cu care se confruntă cetățenii, (sau cu care se confruntă pentru ei reprezentanții lor politici) și a anticipa efectele acestor alternative asupra utilității indivizilor.

În articolul de față se oferă o imagine de ansamblu a modului cum ideile lui Keynes au influențat și promovat activismul guvernamental în sfera politicilor bugetare. În prima parte, sunt explicate raționamentele diferite ale statului, respectiv ale individului particular atunci când se împrumută. Chiar dacă aceste raționamente privind împrumutul ar trebui să se bazeze pe norme de responsabilitate fiscală, atitudinea și comportamentul sunt diferite. Atunci când un individ se împrumută, el își asumă o răspundere personală. În schimb, când statul se împrumută, obligațiile existente sunt mai degrabă ale clasei politice. În partea a doua, este criticată teoria keynesiană în domeniul politicii bugetare. Principalul neajuns al acesteia este negarea oportunităților de imoralitate politică provenite din faptul că, prin împrumutare, sunt ipotocate veniturile viitoare ale membrilor comunității.

Dacă ne referim la criza economică actuală, teoriile keynesiste sunt considerate în continuare soluția sigură a depășirii crizelor economice. Cu toate acestea, keynesienii nu au nici o teorie pentru a explica de ce anume crizele au loc recurent într-o economie de piață, în care se practică expansiunea creditului. Ei atribuie crizele „prăbușirilor bruște” ale cererii de investiții, cauzate de comportamentul irațional al întreprinzătorilor sau de pierderea neașteptată a încrederii și optimismului de către agenții economici (De Soto, 2010). Mai mult, în analizele keynesienilor, crizele nu sunt recunoscute drept consecințe endogene ale procesului însuși de expansiune a creditului, care a alimentat în prima fază boom-ul. Keynesienii susțin că efectele politicilor de expansiune monetară sunt relativ mai puțin eficace și mai puțin importante decât cele ale politicii fiscale, astfel că ei pledează pentru cheltuielile publice ca mijloc de creștere directă a cererii efective.

BIBLIOGRAFIE

Buchanan, J. M. și Wagner, R. E., 1977. *Democracy in deficit: The political legacy of Lord Keynes*. New York: Academic Press.

De Soto, J. H., 2010. *Moneda, creditul bancar și ciclurile economice*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.

Hayek, F. A., 1972. *A Tiger by the Tail*. Laissez Faire Books.

Hazlitt, H., 1959. *The Failure of the "New Economics": An Analysis of the Keynesian Fallacies*. NJ: D. Van Nostrand. Princeton.

Hazlitt, H., 2006. *Economia într-o lecție*. București: Editura Libertas Publishing.

Keynes, J. M., 1970. *Teoria generală a folosirii mâinii de lucru, a dobânzii și a banilor*. București: Editura Științifică.

Keynes J. M., 1971. *A Treatise on Money, vol. 1: The Pure Theory of Money*. În *The Collected Writings of John Maynard Keynes*. Londra: Macmillan.

Mises, L. von, 1998. *Politici economice. Gânduri pentru cei de azi și cei de mâine*, București: Editura Nemira.